

ENCÜMEN-i ŞUARA

XIX. yüzyılın ikinci yarısında bir grup şairin meydana getirdiği edebi topluluk.

Mayıs-Haziran **1861**'de başlayıp Ocak **1862**'ye kadar süren Encümen-i Şuara toplantıları İstanbul'da, **Hersekli Arif Hikmet Bey'in Laleli'de Çukurçeşme'deki evinde** yapılmaktaydı. Encümen-i Şuara, aynı yıllarda benzer örneklerine rastlanan mesela Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye gibi belli bir nizamnamesi ve gayesi olan resmi veya yarı resmi bir kuruluş değildir. Encümen daha ziyade aynı ortak zevki paylaşan, bir yerde toplanıp şiir ve edebiyat sohbetleri yapan, çeşitli vesilelerle daha önceleri de tanışan ve bir kısmı aynı dairelerde beraberce çalışmış, bir iki istisna dışında hemen hemen aynı kültür ve anlayışta kişiler olmaları dolayısıyla bir araya gelen insanların oluşturduğu **bir dost meclisi hüviyetindedir.**

XIX. yüzyıl divan şiirini canlandırmak için, XVII. yüzyılın önemli şairlerini örnek alma yolunu tutmuştur. Her salı günü düzenli şekilde yapılan toplantılarda meclisi daha ziyade **Leskofçalı Galib Bey** idare etmekte ve toplantıya katılan genç şairlere özellikle şiir yazma konusunda yol göstermektedir.

Toplantılara katılan şairlerin hafta içinde yazmış oldukları şiirleri yüksek sesle okuma işi ise yaş itibariyle en genç üye olan Namık Kemal'e verilmişti. Yine bu toplantılarda Leskofçalı Galib Bey'in genç şairlere, sağlam ve ahenkli ifadeleri, renkli hayalleri ve incemiş zevkleriyle tanınan Nef'i, Naili-i Kadim ve Fehim-i Kadim'in şiirlerine nazireler yazdığını da bilinmektedir.

Encümen-i Şuara toplantılarına devam eden ve isimleri tespit edilebilen belli başlı şairler şunlardır: Osman Şems Efendi, Mehmed Lebib Efendi, **Koniçeli Musa Kazım Paşa**, Hoca Salih Naili, İbrahim **Halet Bey**, Recaizade Mehmed Celal, Memduh Faik Bey. Deli Hikmet, Mustafa Refik Bey, Üsküdarlı Hakkı Bey, Salih Faik Bey, Mustafa İzzet Efendi, Sadullah Rami Bey, Mustafa Eşref Paşa, İrfan Paşa, Mustafa İsmet Efendi, **Ziya Bey (Paşa)** ve **Namık Kemal**.

Bunların hepsinin şiirde başarılı oldukları söylenemezse de XIX. yüzyılda divan şiirinin en kuwetli temsilcilerinin bu grup arasından çıktığı da bir gerçektir.

Bazı kaynaklarda encümenin müdavimleri arasında gösterilen Şeyhülislam Arif Hikmet, Recaizade Ekrem. Kanipaşazade Ahmed Rifat ve Yenişehirli Avni beylerin bu topluluğa dâhil olmaları, her biri için farklı sebeplerden dolayı maddeten mümkün değildir.

Bu toplantılar 1861 yılı sonlarına kadar düzenli bir şekilde devam etmiştir. Bu tarihten itibaren peşpeşe görülen ve çoğu şahsi nitelikte çeşitli hadiseler dolayısıyla topluluk yavaş yavaş dağılmaya yüz tutar. O yılın ağustosunda Leskofçalı Galib'in görevle Trablusgarp eyaletine gitmesi reissiz kalan meclisi dağılmanın eşiğine getirir. 1862 yılı başlarında Ziya Bey'in mutasarrıf olarak Kıbrıs'a tayini, Üsküdarlı Hakkı Bey'in cinnet geçirmesi, memuriyetinin başka bir daireye bağlanması yüzünden Mehmed Lebib Efendi'nin açıkta kalması, Namık Kemal'in Şinasi ile tanışıp Tasvir-i Efkar'da çalışmaya başlaması gibi sebeplerle topluluk kendiliğinden dağılır.

Encümen-i Şuara, genel kanaatlerin aksine, büyük ölçüde ve tam anlamıyla şiirde eskiye dönüşü temsil etmez. Klasik nazım şekillerine, nazireciliğe, mazmun sistemine bağlanmaları, onları tamamıyla eski şiirin devamı gibi göstermeye yeterli değildir. Divan şiirinin ince bir estetik özelliği gösteren **sebk-i Hindi yolunu benimsemiş olmaları**, en azından onların bu gelenekte bile farklı bir hedefe yöneldiklerini düşündürür. Bu sebeple

takip ettikleri **nazire tarzında da Nef'i, Naili ve Fehim-i Kadim gibi şairlerin şiirlerine yönelmişler** veya meclislerinde onları okumayı tavsiye etmişlerdir. Bunun dışında onları eskilerden ayıran bazı özellikler de dikkati çeker. Aralarında divan şiirini bazı yönleriyle tenkit hatta tahkir edenler, eski şiire "nevezemin" bir yol açmaya çalışanlar, hece veznini, halk şiiri tarzını ve sade Türkçe'yi benimseyenler, şiirlerine gelenekte olmadığı şekilde başlık koyanlar, yeni temalar arayanlar, özellikle siyasi-içtimai konularla ilişkisi olan kavramları, hatta Fransızca birtakım kelimeleri kullananlar bile vardır. Bu bakımdan encümenin, daha sonra yenileşme dönemi edebiyatının öncüleri arasında yer alacak neslin edebi görüşlerini belli ölçüde de olsa etkilediği söylenebilir.

Birbirinden farklı sebeplerle de olsa toplulukta yer alan şairlerin çoğu Tanzimat hareketinden ve onun getirdiği yeniliklerden hoşnutsuzluk duymakta ve bu hoşnutsuzluğu çeşitli vesilelerle yazdıkları şiirlerde ortaya koymaktadırlar (mesela Musa Kazım Paşa'nın hicviyeleri).

Sonuç olarak, Edebiyat tarihlerinin hemen hepsinde Encümen-i Şuara'nın eski şiirin son temsilcisi olduğu hükmü yer alır. Encümen-i Şuara müdavimleri, asırlar boyunca yavaş yavaş oluşmuş bir şiir estetiğine zarar vermeden yenileşmeyi denemişlerdir.

LESKOFÇALI GALİB (ö. 1867)

Encümen-i Şuara topluluğu şairlerinden.

Leskofça'da doğdu. Adı Mustafa Galib'dir.

Galib'in öğrenimi ve yetişmesi hakkında yeterli bilgi yoktur. Babasının mecburi ikamet için gönderildiği Afyonkarahisar'a onunla beraber gittiği, 1846'da İstanbul'a geldiği, 1849'da Sadaret Mektubî Kalemî'ne girerek iki yıl çalıştığı bilinmektedir.

Çeşitli görevlerden sonra 1859'da İstanbul'a dönüp Sadaret Mektubî Kalemine girmiş ve burada Namık Kemal ile İbrahim Halet Efendi'yi tanımıştır. Bu görevi Galib'in edebiyat dünyasına adım atması için bir vesile oldu.

12 Aralık 1867'de içki iptilası yüzünden henüz otuz sekiz yaşında iken öldü.

Nakşibendilik ve Bektaşilik gibi temelde birbirine aykırı gibi görünen iki yola yakın durmakla kalmayıp **tasavvufa ait terminolojisini Mevlevilik üzerine oluşturan Galib**, ruhundaki huzursuzluğu dini inancıyla tatmin edecek kadar dindar olmakla birlikte siyasi ve fikri hayatına yön veren mahfillerde içkisiz olamayacak derecede serbesttir.

Genç Osmanlılar, Meşrutiyet sempatizanları ve saltanat aleyhtarlarıyla olan münasebetleri onun gerek şahsi gerek fikri gerekse sanat hayatını derinden etkilemiştir. **Namık Kemal ve Recaizade Mahmud Ekrem'in edebi kimliklerinin oluşmasında önemli bir rol oynadığı**, hatta Namık Kemal'in ünlü "Hürriyet Kasidesi"ni onun, "Olup mecruh-ı peykan-ı havadis tair-i devlet/Dern-â-dem hûn akar çeşmim gibi şebal-i milletten" beytini okuduktan sonra yazdığı bilinmektedir; o güne kadar divan şairlerinin bu tarzda manzumeler söyledikleri pek görülmemiştir.

XIX. yüzyılın başında klasik şiir anlayışı devrin siyasi düşünceleri ve yenilik hareketleri arasında gitgide seviye kaybetmiş ve divan edebiyatı bir tür savunma konumuna düşmüştü. Bu ortamda Şinasi'nin yeni şiir için yaptıklarına karşılık Galib de eski şiir için zemin hazırlıyor, gençleri buna yönlendiriyordu. Sonradan Ercümen-i Şuara adıyla bir edebiyat topluluğuna dönüşecek olan bu anlayış daha ziyade Galib'in şiir çevresinde teşekkül eder.

Yeni şiir karşısında klasik şiirin müdafaası sayılabilecek bu tutum, Galib'i Naill-i Kadim, Fehim-i Kadim ve Şeyh Galib'e uzanan bir mücerret fikirler müdafii yapar. Bununla birlikte bazen sosyal içerikli şiirlere yöneldiği, bazen da çevresindeki gençlere sebk-i Hindi'nin soyut kavramlarını ve girift söyleyişlerini örnek göstererek tasavvuf sözlüğünden alınmış ışıltılı ve aydınlıkla ilişkili kelimeleri tavsiye ettiği görülür

Leskofçalı Galib, klasik şiirin tür ve şekil bakımından yeni imkânlar aramasından yanadır. Böylece yumuşayacak olan klasik şiir, kabuğunu kırıp toplum gerçekleriyle mutabakat kurarak sağlıklı bir dönüşüm yapabilecektir.

Nazireciliğin, şairlerce taklit ve söz oyunlarına dönüştürülmesi yerine daha güzelini ortaya koymasına gerektiğine inanan Galib'in bu düşünceleriyle divan şiirini ıslaha çalıştığı, Encümen-i Şuara'nın da bu gayretle doğduğu kabul edilir. Galib şiirin muhtevasında eski şairler gibi davranırken bunu ifade ediş ve sunuş bakımından yenidir. Eski şairlerin tebliğ üslubu Galib'de telkin üslubuna dönüşür. Bunun için vecize gibi mısralar söylemekten geri durmaz.

Galib, "Ruh-ı Sani" adını verdiği ilk divanını yirmi altı-yirmi yedi yaşlarında iken tertip etmişse de bu eser şairin Van'da bulunduğu sırada yanmıştır. Ölümüne kadar geçen yaklaşık on yıl içindeki diğer şiirlerinden elde kalanlar, uzun bir basım macerası yaşadıktan sonra İbnülemin Mahmud Kemal tarafından derlenip *Leskofçalı Galib Bey: Divan* adıyla ve hal tercümesini de ihtiva eden geniş bir önsözle birlikte yayımlanmıştır (1 3 3 5). Klasik divan tertibine fazla uymayan bu eser bir kıta, 120 kadar gazel, müteferrik kıtalar, müfredler ve matlalarıyla bir divançe görünümündedir.

AKİF PAŞA

Türk edebiyatı tarihinde Batı medeniyeti karşısında Osmanlı aydınının içine düştüğü ferdi ve sosyal bunalımı anlattığı "**Adem Kasidesi**"nin eski şiirimizde benzerini kolay bulamayacağımız derin bedbinliği, şüpheleri ve cevapsız kalan sorularıyla Ziya Paşa'ya, Abdülhak Hamid'e hatta Mehmed Akife tesir etmiş olacağı düşünülmelidir. Tanzimat'tan sonraki yıllarda da yaşamış olmakla beraber zihniyet bakımından eskiyi devam ettiren Akif Paşa'nın eserinde, içinde yaşanan dünya ve varlığa karşı nefret duygusu kuvvetli bir şekilde işlenmiştir. Cennet, cehennem, hatta mutasavvıfların özlediği elest• meclisine dönüş ve Tanrı'nın varlığında yok olma (fena), böylece ebediyete ulaşmanın (bekabillah) zıddı olan

"adem" kavramına methiye, İslamî gelenek içinde oldukça yabancı bir düşüncenin tezahürüdür.

Akif Paşa aynı zamanda iyi bir münşîdir. **Münşeât** ve **Tabsıra** onun iki önemli mensur eseridir.

TABSIRA, Tanzimat sonrası nesre öncülük eden önemli bir eserdir. Tabsıra, Akif Paşa'nın, Hariciye Nazırlığından azledilmesine sebep olan Churchill Vakası'nın aslını esasını ortaya koymak üzere kaleme aldığı ünlü eseridir. Eser, II. Mahmud döneminin hem iç siyasetini hem dış siyasetini; özellikle İngiltere başta olmak üzere Avrupa devletleriyle olan hassas ilişkilerini gözler önüne sermektedir. Tabsıra, Fener Rum Patrikhanesi'nin o yıllardaki konumunu belirlemeye katkı sağlayacak önemli tanıklıklar da içermektedir. Tabsıra, tarihî belge niteliği taşımasının yanı sıra, bir devlet adamının gururunu kurtarmak için verdiği mücadelenin de o güne kadarki emsalsiz bir örneği durumundadır.